

BBC 85: FRA NAFO-SEMINARET PÅ STOREFJELL, OG NOEN LOKALE TANKER

De fleste i Norge som kjenner til atferdsanalyse, vet at Nafo (Norsk atferdsanalytisk forening) hver vår har et langhelgseminar på Storefjell på Golsfjellet. Alle som har presentert noe på seminaret, vet at det på torsdagskvelden, når hovedseminaret har startet og alle er på plass, holdes en velkomst for presentørene. På årets velkomst holdt Nafos sekretær, Thor Johnny Eriksen, en tale der han takket alle som bidrar faglig på seminaret. Han fortalte at årets seminar var det 30. på rad *på Storefjell*. Det må bety at nafoseminaret har vært holdt på Storefjell hvert år fra 1988. Selv var jeg der første gang i 1991, og har vært der hver gang siden, det vil si at jeg har vært på 90 %. Før 1988 levde nafoseminaret en omflakkende tilværelse. De første årene holdt man seg til fjells, i Hallingdal og i øvre Telemark, men midt på 1980-tallet prøvde man seg i byer som Oslo, Haugesund og Hamar. Det mislyktes. Problemet var at folk benyttet forskjellige tilbud utenfor hotellet, og forsvant over alle hauger. Slikt blir det ikke noe samhold eller miljø av. Dermed måtte det tilrettelegges for «ønsket atferd». Sjansen for å dra til for eksempel en pub utenfor hotellet er mindre hvis avstanden er fem mil, enn hvis den er 100 meter. Det trenger man ikke å være en kløpper på Herrnsteins matchingteori for å forstå. Hadde vi hatt utviklingshemning, og fått seminaret som ledd i kommunale omsorgstjenester, hadde plasseringen på Storefjell kanskje blitt regnet som tvang, men jeg har ikke inntrykk av at noen protesterer mot et slikt atferdsregulerende tiltak. Tvert om synes folk å stortrives med tvungent samvær.

Arenaen for det årlige Nafoseminaret på Storefjell på Golsfjellet, her i mer vinterlige omgivelser, men det kan også være snø i april og mai, når Nafoseminaret pleier å finne sted. Skal vi kalle det en perfekt ramme for seminaret?

I mange år gikk seminaret fra torsdag til søndag, men i drøyt 15 år har det også vært et tilleggsseminar fra onsdag til torsdag. I mange år var tilleggsseminarene nokså praktisk rettet, og dreide seg om anvendte temaer. Presentørene var norske. Deltakerantallet lå kanskje på ca.

en femtedel av det totale deltakerantallet. I drøyt fem år nå har tilleggseminarene vært mer teoretiske og internasjonale. Temaene har vært mer filosofiske, og det har som regel vært en amerikansk hovedforeleser. Jeg har inntrykk av at deltakerantallet har sunket litt. Når det tross alt har holdt seg ganske bra, eller kanskje helt, kan det ha hjulpet at noen vil til fjells uansett!

15–20 minutters gange fra Storefjell ligger Storefjelltoppen på litt over 1100 meter. Derfra ses blant annet Jotunheimen. På bildet ses i alle fall fire topper som er over 2300 meter, som Mesmogtind, Knutsholstind, Surtningssue og Tjørnholstind.

I år var temaet på tilleggseminaret av det mer avanserte slaget, nemlig private hendelser, eller «private events», som har vært et stort tema innenfor atferdsanalyse. De fleste vet at et filosofisk hovedgrunnlag for atferdsanalyse er radikal behaviorisme, det vil si Skinners filosofiske livsverk. Men hva betyr det at behaviorisme er «radikal»? Ikke minst vil det si at den inkluderer «private hendelser», eller hendelser i praksis innenfor huden som personen selv primært har tilgang til. Å inkludere private hendelser betyr at ikke bare ytre observerbar atferd, eller det mer «objektive», har interesse. Det var i sin tid ganske radikalt i behaviorismekretser, derav betegnelsen «radikal» behaviorisme.

Men hva er «private hendelser», hvilken rolle spiller de, og kan de være årsaker til atferd? For at alle skal henge med, kan jeg i første omgang si at to viktige stikkord for hva private hendelser er, er *tenking* og *føling*. Årets hovedforeleser på tilleggseminaret var Mitchell Fryling fra California State University i Los Angeles. Jeg oppfattet ham slik at han mente at private hendelser ikke er så viktig som mange mener at de er. I den forbindelse hadde han gode poenger. Han mente blant annet at vi hvis vi kjenner en persons historie og situasjon godt, så kan vi kjenne personens private hendelser like godt som personen selv kan. Det er fordi vi har observert det som personen har opplevd, og som stort sett har skapt personens private hendelser. Tenker vi etter, er det mange eksempler på å kjenne en annen «ut og inn», og på at det er overflødig å spørre vedkommende om hva han eller hun føler og til med tenker. Tenk på et par som har levd sammen i flere tiår, og på andre nære forhold. Skinner hadde jo en god forklaring på hvordan vi i oppveksten lærer å beskrive private hendelser. En viktig betingelse er at andre, særlig omsorgspersoner, ser ytre atferd som samsvarer med private hendelser hos barnet. Hakker barnet tenner, er det stor sjanse for at barnet fryser. Stille gråt betyr vanligvis tristhet. I begge tilfeller kan vi «sette ord» på barnets private hendelser, i dette tilfellet følelser, og dermed

lære barnet å beskrive dem. Men Skinner var inne på noe enda mer finurlig: Vi ser også hva som påvirker andre, for eksempel et barn. Dermed vet vi, ut fra egne erfaringer og generell kunnskap, hvilke private hendelser som skjer hos barnet. Ingenting av dette gjelder bare føling. Ofte er det også tydelig hva noen tenker, for eksempel ut fra bestemte ansiktsuttrykk, gjerne i bestemte situasjoner. Andre ganger er det naturlig å tenke(!) hva personen tenker ut fra situasjon og historie. Vi kan til og med forklare andre hva de kan tenke i bestemte situasjoner. Det er særlig nødvendig når personen er i en ny situasjon og/eller ikke har lært relevante ord og beskrivelser. Det er altså ingen tvil om vi kan kjenne andres private hendelser så godt at det for eksempel er overflødig å spørre om hvordan andre har det eller hva de tenker. Vi kan til og med vite det bedre enn personen selv. En morsom side ved det er at det er vanskelig å lyve, bagatellisere, nekte og så videre for noen som kjenner ens private hendelser ut og inn, eller «leser en som en åpen bok».

Fra paneldebatten etter tilleggsseminaret om private hendelser. Fra venstre Tore Vignes, Christoffer Eilifsen, Øystein Vogt, meg og Mitchell Fryling. Det kan se ut som jeg er sur eller bekymret for noe Fryling sier, men jeg er nok heller dypt konsentrert! Uansett var det en stor dag for Ganddal. Både jeg og Vignes er fra den bydelen i Sandnes.

Spørsmålet er hva vi gjør når vi ikke kjenner andres historie og situasjon. Jeg skjønnte det nesten slik at Fryling mente at vi ofte kjenner andres private hendelser så godt at det er overflødig å spørre om dem. Men i paneldebatten presiserte han at han ikke går så langt. Uansett er hans nokså radikale(!) syn tankevekkende. Vi har lett for å tro på det folk sier, både om private hendelser og om ting som har skjedd som vi ikke kan kontrollere. Det mest behagelige, og korrekte, til og med politisk korrekte, er å ta folk «på alvor», selv om det er grunn til skepsis og mistro. Generelt må vi stole mer på «faktiske forhold»! I den forbindelse hadde Espen Sjøberg en forelesning på hovedseminaret om forfalskning av hukommelsestap. Når folk har gjort noe de ikke bør gjøre, for eksempel kriminelle handlinger, er det vanlig å lyve om at de ikke husker det. Løgn forekommer selvfølgelig i mange situasjoner der personen har interesse av det. Derfor kan en analyse av historie og situasjon, og av om ytre atferd samsvarer med påståtte private hendelser, ofte være på sin plass. Dette har en annen viktig side: Hvis vi alltid tror på det andre sier, og ingen tas i løgn, er det selvfølgelig vanskelig å lære å bli ærlig.

En annen ting er om private hendelser kan være årsak til atferd. Det er umulig å gjengi alt som ble sagt på seminaret om private hendelser, så jeg må nøye meg med litt av det jeg selv

sa i min forelesning og i paneldebatten. Jeg betrakter altså private hendelser som å tenke og å føle. Begge er deler er noe vi gjør, altså atferd. Tenking er stort sett å snakke inni seg, som når vi sier inni oss hva vi skal si, og prøver oss fram, redigerer og finpusser det vi skal si, «hører» på nytt hva vi selv og andre har sagt, og «hører» hva andre kan komme til å si. Å føle er stort sett å observere, og reagere på, tilstander i kroppen, det vil si stimuli fra forskjellige organer. Noen følelser, ikke minst smerter, kan ofte lokaliseres temmelig presist. Andre følelser, som glede og tristhet, er verre å lokalisere.

Når utfordrende atferd blir vansk'lig og farlig
Ta kontakt med Stein, han kommer på Harley
Med faget i fronten blir problema borte
Uansett om kulepenna er blåe eller sorte

Med tiltak og planer i fem og tju år
Har a' Børge hatt kontroll på hud og på lår
Det finn's ingenting som er vansk'lig for gutten
Han brygger sitt øl, og lykkes alltid med «futen»

Kai-Ove Ottersen

To kulturinnslag på seminaret. Til venstre: Unge Morten Berger brygger øl, og lager etiketter. Til seminaret laget han en etikett med bilde av storefjellsjef og -eier Knut Nibstad. (Etiketten ble godkjent av Nibstad.) Til høyre: Stein Andersen og jeg hadde de to første innleggene på «Ottersen-seminaret» om ukompliserte behandlingstiltak. Vi måtte dra før slutt, og Ottersen takket oss med en sang.

Styret i lokallaget etter et møte på Storefjell. Fra venstre leder Ulf Larsen, Lena Opsahl, meg, Lisa Sannerud Høisæet, Mona Nygaard, Stein Andersen, Lene Skogsrud og Bente Hagen. Et atferdens vinnerlag!

Private hendelser er reelle hendelser, og kan dermed fungere som stimuli, og være årsak til annen atferd, både annen atferd inni oss og ytre observerbar atferd. Mange tanker og følelser fører til handlinger, det vil si at vi ikke hadde handlet slik vi gjorde hvis vi ikke hadde tenkt og

følt bestemte ting på forhånd. Få årsaker er totale, og jeg snakker om årsaker i form av noe som påvirker, eller øker sannsynligheten for, noe annet.

Noen sannhet finner man aldri i komplekse spørsmål som kan forstås på mange måter. Jeg er imidlertid ubeskjeden nok til å mene at den relativt enkle og praktiske måten å forstå private hendelser på som jeg har gått gjennom her, er nødvendig for andre skal kunne forstå hva vi snakker om, og til og med kunne fatte interesse for det vi mener! Gjør vi det for vanskelig, er vi dømt til å være en temmelig ensom sekt.

Jeg snakket også en del om mentalisme. Mentalisme betyr enkelt sagt å mene at atferd har indre årsaker, i tillegg til ytre årsaker, som nok alle mener at atferd kan ha. Men mentalisme kan være det rene tøv, som når atferd forklares ved å vise til en annen betegnelse for atferden, for eksempel at personen røyker «fordi personen er en røyker», eller ved å vise til noe oppdiktet inni oss, for eksempel at personen er hemmet på grunn av et sterkt superego. Men innenfor annen psykologi, og i folkepsykologi, fins det en form for mentalisme som ligner mye på slik jeg, eller vi, tenker om private hendelser som årsaker til atferd. Mange viser altså til konkrete tanker og følelser, ikke bare rene betegnelser eller diktning. Det betyr at også jeg er mentalist, eller at vi er mentalister, når mentalisme er å forklare atferd med reelle indre, eller private, hendelser! Vi trenger ikke å gjøre oss mer forskjellige fra andre enn nødvendig, var et av mine budskap. Ellers var det litt rart å diskutere, og til dels være uenig, med en «stor» amerikaner, men jeg synes at det gikk bra.

Det våres sent i Odalen i år. Bildet er tatt 1. mai ved Veslehaugen ved Årkjølen, ca. 600 meter over havet. I bakgrunnen skimtes Storsjøen, Odalens Titicaca.

Ellers er det vanskelig for meg å fortelle så mye mer fra seminaret, fordi jeg stort sett var opptatt med å snakke selv, og måtte hjem på lørdagen. Men jeg kan si litt om symposiet om atferdsanalytiske begreper, som Arnt Gisnås, atferdsanalysens Yul Brynner, organiserte og ledet på en flott måte. Selv hadde jeg et innlegg om tilbakekomst (engelsk resurgence), som kort fortalt går ut på at ekstingvert atferd kommer tilbake fordi alternativ atferd som skal overta for den, også blir ekstingvert eller forsterket for lite. Jeg var også til stede da Torunn Lian snakket om stimulusklasser, Hanna Steinunn Steingrimsdóttir snakket om hukommelse, Tore Vignes snakket om kontingensformet og regelstyrt atferd, og Kristin Utgård snakket om habituering. Det var gode greier alt sammen. Mitt innlegg skilte seg nok litt fra de andre ved å være enklere, og kanskje lettere for folk flest å følge med på. Andre får dømme om min enkle, eller de andres litt mer kompliserte, tilnærming er best.

Det er ingen tvil om at Nafoseminaret har vært en stor og robust suksess. Verden, og alskens konsepter, endres, men seminaret står støtt, selv om opplegget er temmelig uendret år etter år. Det hjelper at noen faktorer *er* nokså konstante: Folk er sosiale, og vil møte likesinnede. Folk vil feste, og ha det moro, iblant. Folk vil bli bedre i det de holder på med. I tillegg er samlinger à la Nafoseminaret en mulighet til å treffe venner som man ser sjelden, kanskje på grunn av stor avstand. For en del år siden gjorde Nafo en del forsøk med å ha dagsseminarer om forskjellige anvendte temaer, som regel i Oslo. Jeg var på noen av dem, men det var tamme greier, særlig når det gjaldt deltakerantall. Nafo ga opp satsningen. Det sier noe om hva som trengs for å trekke folk. Godt innhold, og kvalitet, er viktig. Men for at et seminar virkelig skal få oppslutning, tror jeg det må innarbeides, og bli et begrep. Det krever regelmessighet, det vil si at det gjentas på en gjenkjennbar måte fra gang. Det skader heller ikke at tid og sted er noenlunde konstant. Da kan folk vente på neste seminar, og planlegge for å delta. Nafoseminaret på Storefjell oppfyller disse kravene.

Storefjellsuksessen får meg til å mene noe om hva vi kan gjøre i lokallaget. I snart 15 år har vi arrangert dagsseminarer stort sett en eller to ganger i året. Det er det mulig å si noe om hva som har lyktes og ikke. Det er nok det anvendte, eller praktiske, som «selger». Vi lykkes nok også best med temaer innenfor det som tross alt er atferdsanalysens «paradegren», nemlig behandling av utfordrende atferd hos personer med utviklingshemning, autisme og annen grunnleggende unormal fungering, inkludert opplæring for personer med slike vansker. Jeg mener derfor at vi bør tenke på å ha et årlig seminar, med stort sett samme tittel, til stort sett samme tid og gjerne på samme sted. Hva med «Forståelse og behandling av utfordrende atferd hos personer med utviklingshemning og autisme», gjerne med «Nafo Glåmdal og Nes-seminaret» som tilleggsheading, på Skogtun på Skarnes ultimo oktober/primo november hvert år? I tillegg kan vi ha et årlig seminar i mars hvert år, der temaet varierer etter hva som er aktuelt, og etter gode ideer som dukker opp. Tenk på det, så diskuterer vi etter hvert.

Det våres sent i Odalen i år. Bildet er tatt 1. mai ved Grytsetra i Nord-Odal, ca. 375 meter over havet. Men bare vent en drøy måned, så hopper det yre kyr rundt omkring, for ikke å snakke om budeier!

Det er snakk om grillfest i lokallaget 17. juni, altså om kvelden etter Morodals-festivalen. Ellers blir det 15-årsjubileum til høsten, og selvfølgelig et faglig program.

Neste BBC blir fra ABAI-kongressen i Denver i månedsskiftet.

Ha en flott 17. mai!

16. mai 2017

Børge Holden